

Лекція з дисципліни «Всесвітня історія»

На тему: «Індія. Країни Середнього та Близького Сходу. Країни Латинської Америки»

План:

1. Національно-визвольний рух в Індії. Кампанії громадянської непокори.
2. Проблеми деколонізації та майбутнього країни.
3. Створення національної турецької держави.
4. Палестинська проблема.
5. Іран (Персія) у міжвоєнний період.
6. Країни Латинської Америки.

1. Національно-визвольний рух в Індії. Кампанії громадянської непокори.

Револуційний рух у Європі мав величезний вплив на індійське суспільство. Безпосереднім поштовхом до піднесення національно-визвольного руху в Індії у 1918—1921 рр. були заходи, якими англійська влада намагалася закріпити колоніальне становище цієї країни.

На чолі національно-визвольного руху залишався Індійський національний конгрес (ІНК), лідером якого був Магатма Ганді. Ідеологією індійського національного руху став гандизм. Він поєднував у собі політичні, морально-етичні та філософські концепції, які базувалися на індійській культурі.

У 1918 р. ІНК перетворився на масову загальноіндійську партію. Організовані ним акції мали широку підтримку в населення. Англійська колоніальна адміністрація, щоб приборкати стихійний рух, за пропозицією міністра у справах Індії Е. Монтегю, вдалася до реформи управління. У 1919 р. англійський парламент прийняв закон про управління Індією.

6 квітня 1919 р. М. Ганді закликав до припинення будь-якої ділової активності й закриття магазинів. 13 квітня 1919 р. в Амрітсарі (провінція Пенджаб) англійські війська розстріляли мирну демонстрацію. Загинули понад 1 тис. осіб. Ця акція могла спровокувати стихійний бунт, але завдяки М. Ганді його вдалося уникнути. Кампанія ненасильницького опору розпочалася 1 серпня 1920 р. її очолили ІНК, що налічував 10 млн членів, і Мусульманська ліга.

2. Проблеми деколонізації та майбутнього країни.

Світова економічна криза тяжко уразила економіку Індії. Впали ціни на її головні експортні товари. За рішенням ІНК розпочалася нова кампанія

громадянської непокори. Вона проходила за тією самою схемою, що й у 1920-ті рр.

У березні 1930 р. М. Ганді в супроводі своїх послідовників вирушив у тритижневий похід до узбережжя Аравійського моря, щоб випарити сіль із морської води. Цей «соляний похід» мав величезний вплив на індійську громадськість. У деяких містах почалися стихійні повстання.

У 1931 р. було укладено угоду, за якою колонізатори припиняли репресії та звільняли ув'язнених, ліквідовували соляну монополію, а ІНК згортав кампанію громадянської непокори.

М. Ганді погодився на участь у конференції, яку було скликано в Лондоні для обговорення проблем Індії. Отже, боротьбу було перенесено за стіл переговорів. Конференція завершилася повним провалом. Тоді ІНК у 1932 р. оголосив нову кампанію громадянської непокори. У відповідь колонізатори заборонили ІНК і кинули до в'язниці М. Ганді.

У 1935 р. британський парламент прийняв Акт про управління Індією, за яким Індійська імперія мала перетворитися на федеральний домініон, що складався з окремих штатів. Виборче право отримали 12% населення, було розширено права місцевих законодавчих органів, проте колоніальне становище зберігалось.

Після початку Другої світової війни віце-король Індії оголосив країну у стані війни. Індія виступила на боці антигітлерівської коаліції. Реалізацію положень Акта 1935 р. було відкладено.

3. Створення національної турецької держави.

Поразка в Першій світовій війні призвела до краху Османської імперії. Країни Антанти прагнули поділу її спадщини.

У відповідь на це в Туреччині виник рух за збереження цілісності країни як національної держави. Його очолив генерал Мустафа Кемаль. На неокупованій частині Туреччини в місті Анкара було скликано меджліс — великі національні збори. 23 квітня 1920 р. меджліс утворив уряд і почав формування армії.

10 серпня 1920 р. маріонетковий султанський уряд підписав із країнами Антанти Севрський мирний договір, який закріпив поділ країни. Туреччина втрачала всі володіння на Близькому Сході.

Уряд М. Кемалю відкинув такий договір. Тоді грецькі війська за підтримки Англії почали наступ у глиб країни, що призвело до греко-турецької війни (1920—1921 рр.).

Першим зовнішньополітичним актом нової влади стало звернення до радянської Росії. М. Кемаль відправив на ім'я В. Леніна лист із пропозицією встановити між двома країнами дипломатичні відносини й проханням надати Туреччині допомогу в боротьбі проти імперіалізму. В особі радянської Росії Туреччина знайшла союзника в боротьбі проти країн Антанти. У березні 1921 р. між двома країнами був підписаний договір про дружбу й братерство.

У жовтні того самого року аналогічний договір був укладений із радянськими республіками Закавказзя. У січні 1922 р. було підписано договір з УСРР.

У 1922 р. турецькі війська здобули перемогу у війні. Антанта змушена була підписати з урядом М. Кемаля перемир'я й цим визнати його. Положення Севрського договору було переглянуто. У 1923 р. було підписано Лозаннський мирний договір, згідно з яким зберігалася територіальна цілісність країни як національної держави.

Зовнішньополітична стабілізація створила умови для проведення внутрішніх реформ, які в народі були названі «революцією Шапки». Головним напрямком стала європеїзація країни. Туреччину було проголошено республікою (1923 р.). Церкву відділили від держави, а школу — від церкви.

4.Палестинська проблема.

Ідею створення національного осередку євреїв запропонував австрійський журналіст Теодор Герцль у кінці XIX ст. На конгресі сіоністського руху в Базелі (Швейцарія) у 1897 р. ця ідея отримала обґрунтування. Вирішено було створити єврейську державу на території Палестини. На землі площею 25 тис. км² передбачалося переселити 10 млн представників єврейської національності з усього світу.

На завершальному етапі війни в 1917 р. Англія та Франція проголосили «декларацію Бальфура», у якій йшлося про повернення частини єврейства на їхню історичну батьківщину та право створити національний осередок у Палестині. Ця декларація започаткувала нову хвилю переселення.

У 1922 р. Англія отримала від Ліги Націй мандат на управління Палестиною. Це викликало повстання арабів проти англійців і євреїв (на той час останні становили 18 % населення Палестини).

Коли співвідношення єврейського та арабського населення почало загрожувати стабільності Британської колоніальної імперії, Англія заборонила переселення. Проте в єврейських політичних колах уже міцно утвердилася ідея заснування своєї держави.

5.Іран (Персія) у міжвоєнний період.

У 1918 р. англійські війська розпочали окупацію всього Ірану, узяли під контроль Баку (Азербайджан) та проникли в Середню Азію. У Тегерані, столиці Персії, було створено проанглійський уряд на чолі з Восугом ед-Доуме. Порушивши конституцію, без відома меджлісу він підписав англо-іранську угоду, яка передавала під контроль Англії армію, фінанси, зовнішню торгівлю та інші галузі суспільно-економічного життя Ірану.

7 квітня 1920 р. в Тебризі (Іранський Азербайджан) спалахнуло повстання проти шахської влади та англійців. Його очолив лідер азербайджанських автономістів шейх Хіабані.

У вересні 1920 р. повстання було придушене англійськими й шахськими військами. Шейха Хіабані та багатьох його прибічників було вбито.

У північній провінції Ірану Гілян 5 червня 1920 р. було проголошено Гілянську республіку й тимчасовий революційний уряд на чолі з Кучек-ханом. Проанглійська політика зазнала поразки, і уряд Восуга ед-Доуме пішов у відставку. У країні панувало безладдя.

У лютому 1921 р. на вимогу заколотників було створено новий уряд, у якому Реза-хан отримав посаду військового міністра. Реза-хан жорстоко розправився з повстанським рухом і навів лад у країні.

У 1925 р. меджліс під тиском військових призначив Реза-хана верховним головнокомандувачем із необмеженими повноваженнями, ухвалив рішення про зречення Каджарської династії, про передачу тимчасової влади Реза-хану, а також про скликання Установчих зборів, які мали визначити подальшу форму державного правління в Ірані.

У 1920—1930-х рр. в Ірані було проведено деякі реформи в галузі культури й побуту: запроваджено світські школи, невелику кількість жіночих шкіл, відкрито університети в Тегерані та сільськогосподарський інститут у Кереджі.

У зовнішній політиці в 1930-ті рр. Реза-шах пішов на зближення з Німеччиною, прагнучи знайти в ній протизагуг СРСР і Великій Британії.

У 1937 р. Іран підписав задуманий з антирадянською метою Садабадський пакт. У 1938 р. країна відмовилася укласти новий торговельний договір із СРСР, що призвело до майже повного припинення радянсько-іранської торгівлі, яка до того становила майже 40% зовнішньоторговельного обігу Ірану.

6. Країни Латинської Америки.

Перша світова війна позитивно вплинула на економічний розвиток держав Латинської Америки. Зміцнення місцевих промислових кіл і зростання кількості робітництва стало передумовою до розгортання антиолігархічних рухів за ліберальні реформи. Найбільш радикальні реформи в першій чверті XX ст. було проведено в Аргентині, Чилі, Уругваї та Мексиці.

Економічна криза 1929—1933 рр. яка суттєво вплинула на економіку латиноамериканських країн, ще більше зміцнила курс на позбавлення залежності від європейських держав і США. Вихід вбачався у здійсненні індустріалізації, яка мала компенсувати неспроможність імпорту машин та обладнання.

В Аргентині, Мексиці, Болівії було націоналізовано нафтодобувну промисловість.

Отже, у Латинській Америці, як і в країнах Заходу, криза призвела до посилення державного регулювання економіки. Проте форми проведення перетворень були різними: від копіювання дій італійських фашистів до реформ на зразок «нового курсу» Ф. Рузвельта в США і «Народного фронту» у Франції.

Посилення антизахідних, особливо антиамериканських, настроїв у країнах регіону змусило США скоригувати свою політику в Латинській Америці.

Президент Ф. Рузвельт заявив, що США здійснюватимуть політику «доброго сусіда» і не вдаватимуться до інтервенції.